

Lázár Tibor

■ Szent István Gimnázium

Megélnék a magyar iskolák a jég hátán?

Tanári utánpótlás, tanári bérezés, centralizáció.

Egy iskolaigazgató töprengései*

Magyarországon komoly tanárhányi kezd kialakulni. Az utánpótlás nem látszik biztosítottnak. Tegyük fel a kérdést: vajon olyan kevés fizetésért, amit ma egy kezdő pedagógus kap, ki áll egyáltalán tanárnak? Nagyon nehéz a helyzet. Tudom, hogy rossz dolog azt mondani, hogy mi volt annak idején, de kétségtelen, hogy iskolaigazgatóként régen sokkal több eszközöm volt ahhoz, hogy tudjam motiválni, támogatni a kollégáimat. Még egy évtizeddel ezelőtt is olyan keresetkiegészítési apparátus állt a rendelkezésemre, amivel lehetett differenciálni a béreket. Évek óta nincs a rendszerben például cafeteria, azaz még ezzel sem tudom biztatni a kollégákat. Valamikor volt az utazást támogató, az étkezést támogató, a ruházkodást támogató, az iskolakezdést támogató béren kívüli juttatás, most semmi nincs. Tudtam megbízási szerződésekkel olyan pluszfeladatokért fizetni, hogy egyrészt teljes munkáltatói jogkör gyakorlója voltam, másrészt 450 milliós költségvetés felett rendelkeztem. Most csak nagyon kis összeg felett rendelkezem, ami megint nem teljes rendelkezési jog, mert engedélyt kell kérnem a tankerületől, hogy fizessék ki a számlákat. Az alapvető munkáltatói jog pedig átkerült az államhoz, a tankerületi központokhoz. Tehát nagyon szűkült a mozgásterem, és nagyon nehéz biztatni az elfáradt, kiegészítésre váró kollégákat, mert ha valakinek 22 órája van és ugyanannyit kap, mint akinek 26, az valahol tényleg igazságtalan.

Ezen a téren a nagy érvágást egyébként az jelentette, hogy a pedagógusok bérét levették a minimálbérrel. Így a mi bérünk megint a magyarországi átlagbér alá esett, és akkor még nem is a diplomás átlagbérrel beszélek. A legnagyobb gond pedig az, hogy egy pályakezdő fiatal kezdő bére a garantált bérminimum alá került, és ezt kell még kompenzálni, hogy legalább az megfeleljen. Ilyen bérekért tényleg nem lehet embert találni. A rendszerváltás óta működő kontraszelekció mára úgy felgyorsult, hogy senki nem megy el tanárnak. Én sem találok olyan fiatal kollégákat, akik teljesítenék azt a három feltételt, amit én alapvető fontosságúnak tartok: szakmailag a legjobbak között van, nevelési elvei vannak, és azokat lehet a mieinkkel konstellálni, ráadásul olyan egyéniség, hogy ránéz a tanulóra, és azok szavak nélkül is értik, hogy miről van szó. A baj az, hogy sokszor már

az elsővel is gond van, nemhogy a többivel. Lassan azt mondom, hogy ez egy sziszifuszi munka, mert a tanártársadalomban bármennyire is azt mondják, hogy nem megy ki tüntetni, ettől függetlenül érezhető egy óriási feszültség. És ez előbb-utóbb ki fog pattanni. Ilyen megalázó bérezés mellett és ilyen igazságtalan munkaterhek mellett nem tudom, hogy a magyar pedagógustársadalom hová fog eljutni. Nekem egy olyan helyzetet kellene kezelnem, amihez nincsenek eszközeim. Megpróbálok egyenlő munkaterheket biztosítani, legalább olyan pluszt adni, hogy a kollégák jól érezzék magukat, amikor bejönnek tanítani. Ilyen eredményeket leginkább a szervezeti kultúra fejlesztésével próbálok elérni. Ha fizetésemelés nincs, legalább a munkakörülményeken igyekszem javítani – mi mást csinálhatnék?

Egyes kutatások szerint a munkavállalók részéről munkahelyválasztásnál nem feltétlenül elsődleges szempont a bér. Ehhez hozzátenném, hogy egy bizonyos szint felett lehet ez igaz. Ugyanakkor nekem nagyon fontos volt tavalay, hogy kialakítottam egy konyhát a tanári kar részére. De a diákok is kaptak új büfét, ahol sokkal nagyobb és sokkal másabb a választék, mint azelőtt. Előző héten megvolt például a hagyományos évnyitó értekezlet, ahol mindenki elmondhatta, amit szeretett volna... ezért is volt jó hosszú, de a demokráciát még akkor is működtetem. Ezt követő napon azonban tartottunk is egy kis csapatépítő tréninget itt az udvaron, különböző sportágakban, kvizekben mérkőztek meg a kollégák, közben pedig volt, aki marhapörköltet főzött. Ennek az egésznek nem is volt nagy költsége, de jól éreztük magunkat. Ilyen események tömkelegét próbálok bevezetni, ezek a programok ugyanis azok, amik miatt a kollégák még inkább úgy érezhetik, hogy jó itt lenni.

Az elmúlt időszakban egyébként a tanáraink nagy részének nem is csak az volt a baja, hogy alacsony a bére, hanem hogy egyre inkább elveszítette tanári autonómiáját. Ebben azonban mi nem nagyon szeretünk engedni, ez is talán a Szent István Gimnáziumban (SZIG) az egyik erősségünk, hogy nagyra becsüljük kollégáink autonómiáját, és ezt amennyire csak tudjuk, biztosítjuk is nekik. Persze megvannak a kereteink, amik kőkemények, de ezeken belül azért van mozgástér.

Amióta igazgató vagyok – 17 éve –, nagyon sokat változott a világ, nagyon sokat változtak a gyerekek. Erre nagyon sok iskola nem reagál. Olyanok, mint egy mamut, nagyon lassan és kicsiket lépnek. Pedig ma már nem működik, hogy egy tanár lenyom egy órát teli lexikális anyaggal, aztán fogadd be és reprodukáld. Ez

* Készült a www.penzcentrum.hu oldalon 2019. szeptember 11-én megjelent interjú – Biró Attila: Ingyenes elitgimnázium képzzi a jövő mérnökeit Pesten: 8-szoros a túljelentkezés – alapján.

nem tudásépítés. A nevelőtestület is változott, a mostani tanárok kétharmadát én vettem fel, ez egy saját csapat, akik egyben voltak jóban, rosszban. Nagyon fontos, hogy mennyire tudunk relatív egységesen reagálni.

Emellett az oktatáspolitikai is nagyon sokat változott. Ezekkel több bajom volt. Én abszolút nem támogattam, hogy az állam vegyen át minden iskolát az önkormányzatoktól. Azt megértettem volna, hogy azoktól átveszik, akik nem bírják. Egy nógrádi faluban egy iskolát fenntartani nagy teher, de itt, Zuglóban az önkormányzat az iskolák egy részét simán fenn tudta volna tartani. De született egy ilyen egységes döntés, ez egy centralizációs elem volt, és azóta mindig jönnek ezek az egységesítő intézkedések, amiket kénytelenek vagyunk elviselni. Az oktatáspolitikában a mi mozgásterünk nagyon leszűkült. Egy intézményvezető gyakorlatilag valamikor egy önálló jogi személyiségű intézmény fejeként a munkáltatói jogkör birtokosa volt, és egy költségvetés felett rendelkezett. Most ilyen nincs, vagy szimbolikus.

Az én olvasatomban ez egy nagyon rossz irány, ráadásul ez a bérezés, ami a pedagógusok utánpótlásának a blokkolását jelentette, öngyilkosság.

A jövő ugyan borúsnak tűnik, de az optimizmust soha nem szabad feladni, lássuk az eredményeinket is! Például iskolám, a Szent István továbbra is kert és műhely, az istvános szellem kapcsán ez egy SZIGet, a tehetséggondozás kapcsán ott vagyunk a legjobbak között. Ezek a gyerekek, akik hozzánk járnak, nagyon

nagy értékek, és a tantestületem is az. Formálom őket, ahogy csak tudom. Sokszor azt mondják, hogy mi itt Magyarországon a jég hátán is megélünk, kétségtelen tehát, hogy az ellenálló képességünket elég magas szintre fejlesztettük.

Menedzszerszeméltre van szükség ezekben az időkben, azon gondolkozom, hogy lehet egy-egy 100 milliós beruházást úgy tétő alá hozni, hogy abban sem az állam, sem az önkormányzat nem vesz részt. Számomra a legnagyobb kérdés most az, hogy a hiányokra való megoldásokat hogyan tudom becsatornázni az iskola mindennapjaiba. Ám önmagában kevés az, ha egy iskolaigazgató menedzser. Nekem kell a hátamat is tartani, a jogszabályok kapcsán is nagyon képen lenni, és szakmai vezető is vagyok. Ha én nem kezdek bele a digitális transzformációba, akkor nem indul el. Ha nem támogatom, nem megy tovább. Egy intézményvezetőnek szakmai húzóerőnek is kell lennie, és meg kell találnia azokat az embereket, akik nem magányos jédi lovagok, hanem egy csapatként tudnak együtt dolgozni. Két tüz között vagyok, egyik oldalról a fenntartó, a másiktól a tantestület.

A személyes kapcsolódásaim mindig elkötelezettséget jelentenek, mégsem szabad elkötelezettnek lennem. Politikai borotvaélen táncolás ez, mert ha az ember el akar érn valamit, ahhoz kapcsolati tőkére van szükség. A kapcsolati tőkéknél viszont nagyon vigyázni kell arra, hogy az ember ne kötelezze el magát egyetlen oldal felé sem. Goethevel szólva: „aki nem próbálja meg a lehetetlent, az a leghetseget sem fogja elérni soha.”

VISSZHANG

„Egyetemese” hallgatók

Az elmúlt néhány évtizedben elterjedőben van – számítástechnika által katalizált – világunkban, a megváltozott társadalmi (szülői) elvárásoknak megfelelően, egy új típusú felsőoktatási forma, amit én „pszeudoegyetem”-nek hívok. A kérdés egy jelentős amerikai kutatója, T. Nichols a „generikus egyetem” kifejezést használja erre a jelenségre*. Ezeket az intézményeket nagy létszámú, kevésbé motivált hallgatók és a hallgatók igényeit (szeretek bulizni, de nem szeretnék megbukni) messzemenőleg kielégítő oktatási formák és természetesen „pszeudo”-diplomák jellemzik. Ehhez a jelenséghez kapcsolódóan nagyon időszerűnek és fontosnak tartom Keglevich György gondolatait a hallgatói attitűd generációs változásairól (MKL, 2019. december).

Csak egyetlen kérdéshez, a tananyag számonkérésének módjához szeretnék egyetértőleg hozzászólni. Mint Keglevich professzor úr is mondja, már nálunk is lényegében kihalóban van a szóbeli vizsgáztatás, pedig nyilvánvalóan ez a leghatékonyabb és legegyszerűbb mód a hallgató megismerésére, felkészültségének felmérésére, ráadásul egy utolsó lehetőséget is ad a tanításra (az okos diákok régen mások vizsgáit hallgatva kaptak választ fennmaradó kérdéseikre). Ma már az is lehetséges, hogy egy hallgató először a diplomavédésén szólal meg, ahol egy előre megadott listából kiválasztott kérdésre válaszol (a kreativitás kizárva).

Az oktatók jelentős része a nagy hallgatói létszámra hivatkozva nem választja ezt a lehetőséget. Ebben van igazság, ráadásul „hallgatókomfortos” vizsgaszabályzataink is általában ebbe az irány-

ba „tolják” a hallgatókat és az oktatókat egyaránt. Mindezt tovább nehezíti az oktatással kapcsolatos rengeteg, gyakran értelmetlen, adminisztratív teher. A „megspórolt” időnek azonban jelentős részét elveszi a vizsga előtti és utáni számítógépes „szekció”. (Nota bene, egy jegy beírásának kőkorszaki módszere az indexbe ennek az időnek csak töredékét tette ki).

Ezek a nehézségek azonban nem írhatják felül alapvető elkötelezettségünket a minőségi egyetemi oktatás iránt.

Szalontai Gábor

ny. egyetemi tanár
Pannon Egyetem

* T. Nichols, *The Death of Expertise*, Oxford Pub., 2017.